پیاسەیەك بە تانوپۆی (شەقامەكە)ی ئۆكتاڤیۆ پازدا.... سۆران محەمەد

***بە ئەژی و هەموو ژیانکاران پێشکەشە..**

***بەرایی/ سیحری دەق و راڤەکان:**

ئایا راستە ئەوەی هەندێك دەڵێن: راڤەو شیكاریی بۆ هەر كارێكی شیعریی سیحرەكەی بەتاڵ دەكاتەوە؟ یان بە پێی خودی شیعرەكان دەگۆڕدرێت؟ بۆ نموونە ئەو شیعرانەی خاوەنی بونیاتێكی دەوڵەمەندن و رەهەندی جۆراوجۆر لە خۆ دەگرن، هەرگیز بە یەك راڤەو یەك جۆر لێكدانەوە دەرگایان بەسەردا داناخرێت و كۆتایی بە بوونیان نایەت، هەر خوێنەرێك بە پێی ئاستی تێگەشتن و جۆری چێژی شیعریی خۆی لێی دەڕوانێت و دەیخوێنێتەوە.
خۆشبەختانە ئەم دەقەی شاعیری بەناوبانگی مەكسیكی ئۆكتاڤیۆپاز بۆ زۆربەی زمانە زیندووە جیهانییەكان تەرجەمەكراوە، دیارە لەبەر ناوازوبوونییەتی، جا پێش ئەوەی دەرگایەك بەسەر دەقەكەدا بكەینەوە، جێی خۆیەتی شتێك لەسەر بایۆگرافی ئەم شاعیرە بزانین:

***بایۆگرافی شاعیر:**

ئۆكتاڤیۆ پاز لە ساڵی ١٩١٤ لە مەكسیك لە دایك بووە، باوكی پارێزەرو باپیری ڕۆمان نووس بووە.
یەكەم پەڕتووكی هۆنراوەی لە تەمەنی نۆزدە ساڵیدا و لە ساڵی ١٩٣٣دا نووسی بە ناوی (مانگی دڕندە) . لەجەنگی ناوخۆی ئیسپانیا لایەنخوازی كۆماریەكان بوو دژی فاشیەكان، لە ساڵی ١٩٤٣دا سەفەری بۆ وڵاتە یەكگرتووەكانی ئەمریكا كرد، لە ساڵی ١٩٤٥ تا ١٩٥١ لە پاریس ژیا، لەوێ چاوی بە سارترو كامۆ و برێتۆن و چەندان نووسەری ناوداری تر كەوت و ئەو دیدارانە بوونە هەوێنێكی ئایندە بۆ بەرهەمی نووسینەكانی. لە سەرەتای ساڵانی پەنجاوە كاری دیپلۆماتیكی كردووە و ئەمانە هەموو بوونە هۆی دەوڵەمەندكردنی ئەزموونەكانی، لەوانەش گەشتەكانی لە ئاسیاو ڕۆژهەڵات وەك یابان و هندستان، هەر لەوێش ئاشنای (بودایی) بوو، لە ساڵی ١٩٦٨ دەستی لە كاری دیپلۆماتیكی كێشایەوە. لەگەڵ هاوسەرەكەی (مەری خۆسێ) كە هونەرمەندی نیگاركێش

بوو ل□ م□کسیک□ د□ژیان، هاوس□ر□ک□ی □□□ی بوو□ ل□و خ□□ات□ ج□راوج□ر□ جیهانیان□ی ل□ بواری ه□نراو□دا ب□د□ستی ه□نا، ل□وان□ خ□□اتی ن□ب□ ب□ ئ□د□ب ل□ سا□ی ١٩٩٠دای و□رگرت، م□خابن چرای ت□م□نی ل□ سا□ی ١٩٩٨دا ب□ ی□کجاری کوژای□و□، ب□□ام ب□رھ□م□کانی و□ك د□قی ه□م□لای□ن و کراو□ ه□رد□م ل□ ت□□اماندان..

***دەقە شیعریی شەقامەکە:**

(ش□قام□ك□)
ئ□ر□ ش□قام□کی در□ژ و ب□ د□نگ□
ل□ □□شاییدا ه□نگاو د□ن□م، پ□م ئ□ترازێ و ئ□ک□وم
پاش ب□رزبوون□و□، ئ□□□م ب□ کو□ری، پ□کانم
پ□ ئ□ن□ن ب□ ب□رد□ ب□ د□نگ□کان و گ□□ا وشک□کان.
ك□س□کیش ل□ دوام□و□ پ□ی ئ□ن□ ب□، ب□رد□کان، گ□□اکان:
گ□ر من ه□واش بم□و□ ئ□ویش ه□واش ئ□ب□ت□و□؛
گ□ر □اک□م، ئ□ویش □ا ئ□کا، ئاو□ ئ□د□م□و□ : ك□س نی□
ه□موو شت□ك تاریك و ب□ د□رگای□،
ت□نیا ه□نگاو□کانم ئاگاداری منن
ئ□خول□م□و□ و ئ□خول□م□و□ ل□ ن□و ئ□و س□ر گ□شان□دا
ک□ ب□ ئ□ب□دی ئ□چن□و□ س□ر ش□قام□ک□
ل□و□ ک□ ک□س چاو□□وانی ناکا، ک□س ب□ دوامدا نای□،
ل□و□ ل□ پیاو□ك ورد ئ□بم□و□ ک□ پ□ی ئ□ترازێ
ب□رزئ□ب□ت□و□ و کات□ك ئ□مبین□ ئ□□□ : ك□س نی□

....

شیعرەکە بە ئینگلیزی:

The Street
Here is a long and silent street.
I walk in blackness and I stumble and fall
and rise, and I walk blind, my feet
trampling the silent stones and the dry leaves.
Someone behind me also tramples, stones, leaves:
if I slow down, he slows;
if I run, he runs I turn : nobody.
Everything dark and door less,
only my steps aware of me,

I turning and turning among these corners
which lead forever to the street
where nobody waits for, nobody follows me,
where I pursue a man who stumbles
and rises and says when he sees me : nobody

*** شیکاری ه□نراو□ک□:**

(پاز ل□ ب□ هود□ییدا ه□نگاو د□ن□)

ئ□م ه□نراو□ی□ی پاز د□ق□کی کراو□ی□و و□ك با ب□ت راست□وخ□ پ□یو□ندی ب□ ف□لس□ف□ی ژیانی مر□ڤ□و□ ه□ی□، من ل□ گ□□انم ب□ دوای مانا جیاجیاکانی ئ□م د□ق□ ز□ر شیکاری ج□راوج□رم پ□ش چاو ک□وت ، ی□ک□ك ل□ □□خن□گرو خو□ن□ر و چ□ژل□بین□ر□کانی ه□نراو□ (کوانجی، جی، دانگ)بوو ک□ ل□ سوچ□کی ت□□ی جهانیی□و□ ب□چوون و ل□کدان□و□کانی خ□ی ب□ ئ□م د□ق□ ب□م ج□ر□ د□رب□یو□:
ل□م د□ق□دا ک□ د□بینین ب□در□ژایی ش□قام□کی ب□ د□نگ. سیمبو□□ و پ□مان د□□□ت ب□ج□ر□ك کاراکتەرەکە ژیانی گرتوو□ ک□ د□ت و نازان□ که ب□ ت□واوی چی د□و□ ل□ ژیان ف□راه□می به□ن□ت. ئ□و د□□وات ب□ نش□وی□کاندا و ه□مان کاری □ابردوو ب□ ئاکام د□گ□ی□ن□ت□و□. ئ□و ت□ماشای خ□ی ئ□کات و□ك ئەوەی هیچ ک□س ببین□ت لای وای□، ب□□ام د□ی□و□ت ببینر□ت و□ك زیاتر ل□ خ□ی، ب□ ب□د□ست ه□نانی ک□س□کی باشتر.
پاز ل□ د□□□کانی ٣ و٤ دا گریمانی ئ□و□ ب□ خو□ن□ر دروست د□کات ک□ نازان□ ل□م ژیان□دا چی د□و□ت و ب□ی□ ب□رد□وام د□ب□ت ل□ □□شتن.
ل□ د□□ی ٥ دا: ک□س□ک ل□ دواو□ی□تی پ□ د□ن□ ب□ ب□رد و گ□□اکاندا؛ ب□رد□وامیی□تی □□شتن□ ب□ ه□مان ت□رحی نش□و□کانی □ابردوودا.
پاز متیتاف□□ی در□ژکراو□ ب□کارد□ن□ت ب□ ه□ماه□نگی ش□واوی ن□د□زین□و□ی خود یان ب□ دیدگایی.
د□□ی دووه□م: ئاماژ□ی ژیانی ت□نیایی و دوور□ پ□ر□زیی د□رد□خات.
من د□□□م ل□ تاریکیدا…

د□□ی ٦ و ٧: دووبار□ کردن□و□ی شت□کان مانای ن□بوونی ئامانج□کی دیاری کراو□، و□ك د□□□:
گ□ر من ه□واش بم□و□ ئ□ویش ه□واش د□ب□ت□و□…

مر□ڤ ل□ ه□□بژاردن□کانی ژیاندا خ□ی س□رپشک□و د□ب□ت کاریگ□ریی ل□س□ر ژیان ج□ به□□□ت و ب□رد□وامیی□تی □□شتن و ن□زانینی ب□ کو□ چوون پرسیار□کی ف□لس□فی لای خو□ن□ر د□هروژ□ن□ت، یان ه□ند□ك جار

وەك مرۆڤەکان ژیان بە جۆرێک دەگرن بە شێوەیەک وەك ئەوەی کە خۆی دێتە پێشەوە.
پێ هەڵترازان ئاماژەی ئەو نشێوانەیە کە ڕووبەڕووی مرۆڤ دەبنەوە لە ژیاندا لە سەر ڕێگای زیندەگی، بە جۆرێك لە ڕێشتنی بەرەو پێش نەوەستێن، بەڵام ئەمە خەمڵاندنی داهاتووی پێ نابەخشێت کە گوایە چ ناکاوێك چاوەڕوانی ئەکات ، مرۆڤ کاتێک تەماشای دەوروبەر دەکات کەسێك دەبینێت، بەڵام ئەم کە تەماشا دەکات خۆی بە هیچ کەس دەبینێت، چونکە هەمان شتەکان دووبارە دەبنەوە لە دیدی پازەوە..
بەم جۆرە بەردەوام ئەبێت و ڕاستە ڕێگا نابینێت بۆ کردنی شتی جیاواز و هەوڵی هەنگاونانی جودا، بۆیە کاتێك تەماشای خۆی دەکات خۆی لە ڕابردوودا دەبینێتەوە و بە هودەیی دووچاری شاعیر دەکات و لەگەڵ ئەمەشدا هەر هەوڵی گۆڕانکاریی و بەرەو پێش چوون دەدات بۆ دۆزینەوەی خودی باشتر و جیاوازتر نەك لەسەر چووچی شەقامێکدا بەڵکو ڕاستە ڕێیەکی سەرەتا ون و داهاتوو تازە.
یەکێکی تر لە تامەزرۆیانی شیعر لە گۆشەیەکی تری ڕەخنەی ئەدەبیدا دەڵێت:
پاز ئەم دەقەی لە ساڵی ١٩٦٣دا نووسیوە بە تەواویی بێ هیوایی باڵی ڕەشی بەسەر ژیانیدا کێشاوە، بۆیە تروسکاییەك نابینێتەوە، چونکە مرۆڤ لە تاریکیدا تەنانەت هەنگاوەکانی خۆشی نابینێت، کە ڕەنگە خودی خۆی لە سەبەرەکەیدا ببینێتەوەو دەستێکی ڕزگارکەر بەدی ناکات بۆیە لە بازنەیەکی داخراودا دەخولێتەوەو دەڕوات و بە دەنگیی بەردیش سیمبوڵەکه بۆ ئەو جیهانەی دەق لەوەی ئەدوێ.
له کۆتاییدا دەخوازم له شەیدایانی شیعرو خوێنەرانی کوردزوبانی ئازیز، که هەوڵی خوێندنەوەو تێگەشتنی جیاوازتر بۆ ئەم دەقه بدەن، چونکه هەموو خوێندنەوەکانی پێشوو هەر ڕاو بۆچوونن و ماناکان لەم شیعرەدا به کراوەیی و فرەچەشنی دەمێنێتەوە، ئەمەش سیفاتێکی دەقی جوان و سەرکەوتووه، که هەندێك جار تەنانەت لێکدانەوه پێچەوانەکانیش له خۆ دەگرێت.

***تێڕوانین:**

من وەك (سەران) دەتوانم بڵێم ئەم دەقه سنووری شوێنکات دەبڕێت و بەم جۆره لای خوێنەرانی ڕاستەقینەی شیعر- مانەوه بۆ خۆی مسۆگەر دەکات، بەو مانایەی شاعیر شیعرەکەی سنووردار نەکردووه به زەمانێکی دیاریکراو یان وڵات و کەسێکی دەستنیشانکراو، ئەو شەقامەش دەکرێت لە هەموو شوێن و کاتێکدا بوونی هەبێت و مرۆڤەکانیش جیاواز بەسەریدا هەنگاوبنێن و تێمارەکان پێ بکەنەوە.

بەڵام ئەم شەقامەی شاعیر چۆڵە و هەر خۆی دەبینێتەوە لەسەری- لەکاتی تێپەڕینەی دووبارەکان بەسەریدا.

خاڵێکی گرنگ کە تا ئێستا نەمبینیوە ئاماژەی پێکرابێت بریتییە لە باسنەکردنی دەرچوون لە ناوچەی شەقامەکە، یان بە هۆی هۆکاری دەرەکی وەکو یاساغبوون یان لە ئارادانەبوون، یاخود هۆی ناوەکی وەکو نەتوانین یان قەناعەتنەبوون و ملکەچیی قەدەر.
شاعیر بە تەکنیکێکی ناوازەو جیاواز خودی خۆی دابەش دەکات بە سەر دوو مێژوو، یان دوو کەسدا؛ ڕابردوویەکی تاریك و نادادپەروەر، هەروەها ئێستایەکی دووبارە، بۆیە خۆی لەقەرەی باسکردنی داهاتوو نادات، ئەستەمە بۆ شاعیرێك خاوەن ئەزموونێکی دەوڵەمەندبێت، هیوایەك هەڵیبخەڵەتێنێت کە لە واقیعدا بوونی نەبێت، بەڵام ئەو گۆشت و خوێنی مەکسیکییە؛ بۆیە لەگەڵ ئەو هەموو کێشانەدا کە دەیزانی ڕووبەرووی دەبێتەوە لەوێ، ئەو لە 1971دا جارێکی تر دەگەڕێتەوە بۆ مەکسیك.
بۆ زیاتر ڕوونکردنەوەی مەبەستی سەرەکی دەق، دەتوانین هێڵکاری ئەو جوڵە دراماتیکییەی بێژەر ئاوها رەنگڕێژ بکەین:

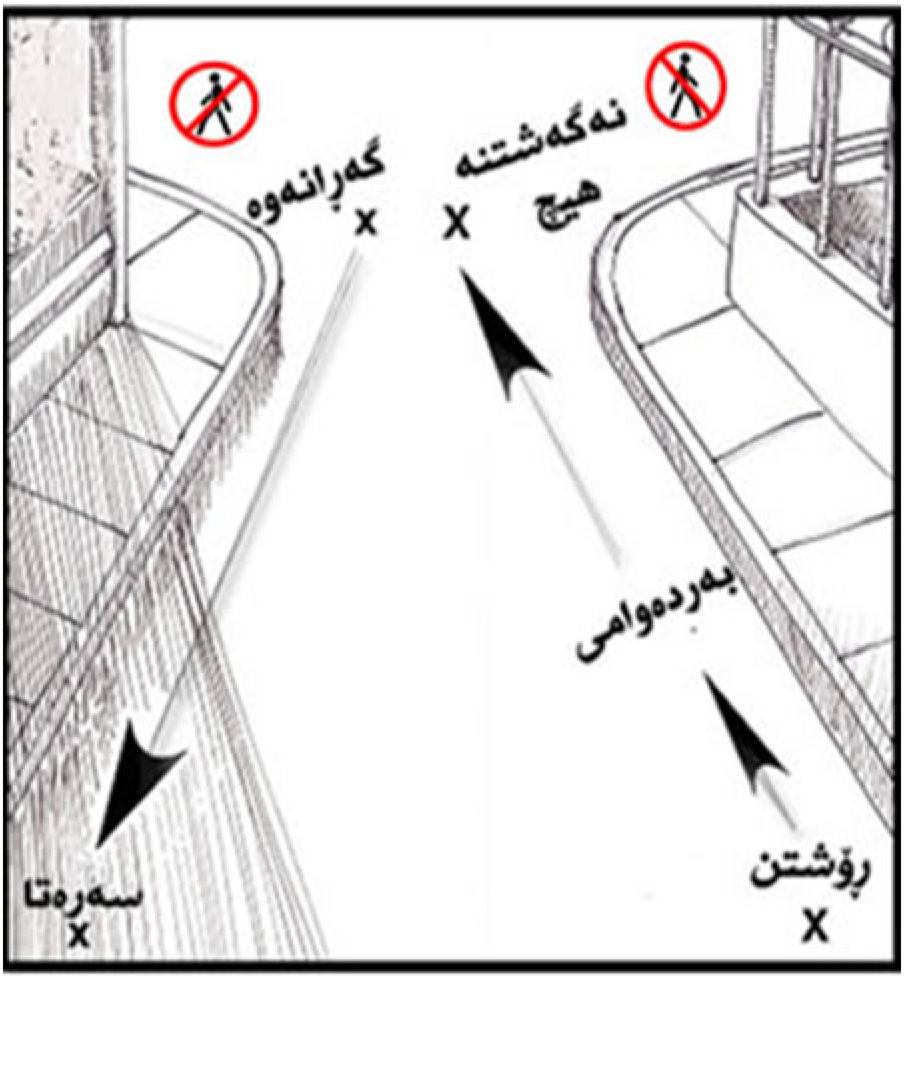

ئەمەش دەمانگەیەنێتە شێوەی مانای گشتی دەقەکە، کە دەکرێت بە جۆری جیاواز و لە بۆنەی تایبەتیدا سوودی لێ ببینرێت کە بەم شێوەیەیە:

هەوڵدان......(بەدەستهێنانی هیچ)......گەڕانەوە بۆ سەرەتا(بێ ئومێدیی)

جێی ئاماژەشە خاڵێکی گرنگ دەربارەی تاریکایی شەقامەکە باس بەکەین؛ کە ئەو تاریکییەی باڵی کێشاوە بەسەر شەقامەکەدا مادی نییە، بەڵکو مەعنەوییە، چونکە شاعیر تیایدا دەبینێت وەك دەڵێت (لێوێ لێ پیاوێك ورد ئێبمێوێ کێ پێی ئێترازێ).
شاعیر لە چاوپێکەوتنێکدا کە لە لایەن (ئێلفرید ماك ئادێم)ەوە لە نیویۆرك ساڵی 1991 لەگەڵیدا سازدراوە، ئاماژە بەو غوربەتە دەکات کە لەساڵانی 1959 تا 1971 لە دەرەوەی مەکسیك بەسەریبرد، کەواتە نووسینی ئەم هۆنراوەیەش دەکەوێتە ئەو ساڵانەوە، شاعیر لەو چاوپێکەوتنەدا دەڵێت:
“بڕیام لێ ماوەی مانەوەی سەفەری دووەممدا لە هندستان، لە نێوان ساڵانی ١٩٦٢و ١٩٦٨ من زۆر دەقی ئاینی و فەلسەفیم خوێندەوە......
جوڵانەوەی قوتابیانی ساڵی ١٩٦٨ بزواندمی، وام هەستکرد بەڕێگەیەکی دیاری کراو هیواو ئامانجەکانی خودی لاویم لەدایك بووەتەوە....

لە ٢ی ئۆکتۆبەری ساڵی ١٩٦٨دا میریی بڕیاریدا سەرکوتکردن بەکاربهێنێت دژی قوتابیانی خۆپیشاندەر بۆ ڕێگەیەکی دەندانێ. من وام هەست کرد نابێت چیدی خزمەتی حوکمەتێکی ئاوها بکەم، بۆیە لە بواری دپلۆماتیك کشامەوە”.
لەم گوتەیەشدا ئاسۆی فراوانی هزری ئەم شاعیرە و پێشکەوتنخوازیی هەست پێدەکرێت، وەڵای بەشداربوونی شان بە شانی پابلۆ نیرۆدا لە شۆڕشی ئیسپانیادا دژی فاشیست.
من کە چەند ساڵێك لەمەوبەر لە کتێبی (شنەیەك لە ڕۆژئاواوە) خوێنەری کوردم ئاشناکرد بە 23 شاعیری جیهانی و شیعرەکانیان، هەر گرنگی ئەم شیعرەی ئۆکتاڤیۆ پاز بوو وای لێکردم لە یەکەم شیعردا دایبنێم.

....

*** سەرچاوەو پەراوێز/**

– شیعرەکە لە سەرچاوەی وەرگیراوەکەوە:-poem hunter/Octavio paz

The Street

Here is a long and silent street.

I walk in blackness and I stumble and fall

and rise, and I walk blind, my feet
trampling the silent stones and the dry leaves.
Someone behind me also tramples, stones, leaves:
if I slow down, he slows;
if I run, he runs I turn : nobody.
Everything dark and door less,
only my steps aware of me,
I turning and turning among these corners
which lead forever to the street
where nobody waits for, nobody follows me,
where I pursue a man who stumbles
and rises and says when he sees me : nobody.
Octavio Paz